

TESTAMENTUL – ACT JURIDIC COMPLEX

Ioana NICOLAE*, Diana IONAȘ**

Abstract: The testament – a complex juridical act. *When a person dies, its patrimony is passed on to his heirs, according to the rules of legal succession or those of testamentary succession. In Romanian civil law, the ab intestat succession acts as common regime; however, it can be completely or partly removed by the enactment of a will. Coming from the Latin word testis (witness), the testament is regulated in the new Civil Code along with donation, as a unilateral, personal and revocable act by which a person, called the testator, disposes of his goods in one of the legally regulated forms, for the time when he will no longer be alive. By taking into account the previous criticisms, the Romanian lawmaker has adequately regulated the legate and the will in a distinctive manner, by correctly appreciating that the testament is merely the final wish of the testator which can consist of patrimonial provisions, namely legates. This is not mandatory, as the will can consist of non patrimonial provisions, without calling into question his character of act of final will. The authors expressed a series of opinions regarding the legal nature of the will. Whether it is characterized as a legal act or as a legal form or legal pattern, the will must be seen as a form of expression of the final act of will of the testator which consists of, along with legates, a series of other legal acts of different legal nature, which represent the judicial „support” of the legate and of the other provisions of the will. As it is a legal act, it must fulfill the general conditions of the legal act, as well as the formal conditions required by law. The will is a unilateral legal act; it is personal, revocable, and solemn, with a death clause. If, on the outside, it must have an ad validitatem form, the law makes no provisions regarding its content. In case there is any doubt regarding the testator’s intent, jurisprudence tends to give meaning to the real will of the testator, as opposed to the declared will and the literal sense of the terms, thus reaffirming the principle of real will, as regulated in liberal matters.*

Keywords: *will, legal nature, legal characters, proof, interpretation*

Cuvinte cheie: *testament, evoluție, natură juridică, caractere juridice, probă, interpretare*

1. Evoluția testamentului

Așa cum a arătat marele profesor M. Eliescu, dreptul civil cuprinde “în rețeaua deasă a normelor sale întreaga viață omenească. El începe prin a se pleca asupra leagănului copilului,

pătrunzând chiar în tainele concepțiunii, se ocupă de logodnă, organizează căsătoria, pentru a termina cu moartea și cu urmările asupra patrimoniului, adică cu succesiunea, denumită și moștenire sau ereditate”¹.

La moartea unei persoane, patrimoniul acesteia se transmite moștenitorilor defunctului, fie după regulile moștenirii legale, fie după cele ale moștenirii testamentare. În dreptul civil român, moștenirea ab intestat reprezintă regula, însă ea poate fi înlăturată, în tot sau în parte, pe cale testamentară. Potrivit art.955 Cod civil, patrimoniul defunctului se transmite prin moștenire legală, în măsura în care cel care lasă moștenirea nu a dispus altfel prin testament. Așadar, din modul de redactare al textului legal indicat, rezultă că în dreptul român moștenirea legală este regula, iar moștenirea testamentară constituie excepția. Nu trebuie pierdut din vedere nici faptul că cele două moduri de deferire a moștenirii, moștenirea legală și moștenirea testamentară, pot coexista, ele nefiind incompatibile. În cele ce urmează vom analiza evoluția testamentului, punctând discuțiile doctrinare ce s-au lansat de-a lungul timpului în privința actului de ultimă voință.

Testamentul a fost cunoscut pentru prima dată la Atena, acolo unde a fost utilizat de către Solone. Dreptul de a dispune nu era însă absolut liber și discreționar, o persoană putând dispune de averea sa prin testament doar în măsura în care nu avea copii legitimi. Mai mult decât atât, dreptul de a testa era recunoscut numai cetățenilor greci născuți în Atena².

Montesquieu a susținut că pentru prima oară succesiunile au fost organizate în primele legi ale romanilor. Informații despre primele testamentele din vechiul drept civil roman le oferă Gaius, acesta relatând despre cele două tipuri de testamente primitive - unul pe care romanii îl întocmeau cu ocazia convocării comițiilor, deci pe timp de pace, și care era rezervat familiilor de patricieni bogați, și unul pe care îl întocmeau în procinctu, adică în timp de război. Ulterior, din cauza multiplelor inconveniențe constatate, s-a adăugat cel de-al treilea tip de testament, care se întocmea prin aramă și balanță.

În spațiul autohton, moștenirea legală a prezentat o individualitate proprie și o existență anterioară celei testamentare, astfel că în momentul în care aceasta din urmă a apărut, ele se excludeau reciproc³. Cu timpul însă, rânduielile juridice locale s-au contopit cu cele de ocupație romană, dând naștere unui nou sistem de drept⁴ în cadrul căruia succesiunea testamentară coexista cu succesiunea ab intestat. Prima formă de testament utilizată a fost testamentul verbal.

Succesiunea testamentară a apărut după consolidarea proprietății individuale în cadrul obștilor sătești, unul din factorii care a determinat extinderea acesteia fiind cel de natură religioasă, credincioșii fiind îndemnați să lase danii lăcașurilor de cult, în special mănăstirilor, în scopuri spirituale – slujbe pentru iertarea păcatelor și odihna sufletului. Libertatea de a testa, stimulată de biserică, a apărut în scopul întreținerii cultului funebru, personal de această dată și nu al familiei⁵.

La început, transmisiunea testamentară a moștenirii se realiza pe calea testamentului oral, numit limbă de moarte, apoi în temeiul celui scris, numit carte, isvod, zapis, diata. Ambele se făceau în prezența martorilor, de regulă fețe bisericești. Testamentul scris se semna prin punerea degetului sau a pecetei și trebuia datat. Prin excepție, dacă testatorul se afla în imposibilitate de a semna, testamentul putea fi semnat și de cel care îl scria sau de către preoți.

Părinții îi puteau dezmoșteni pe fiii răufăcători sau lipsiți de respect. Testatorul trebuia să respecte rezerva cuvenită rudelor apropiate în ceea ce privește bunurile moștenite, dar putea testa liber în ceea ce privea bunurile dobândite⁶. Pentru a asigura păstrarea bunurilor în familie, era admisă substituția fideicomisară.

Șerbii aveau dreptul de a-și întocmi testament numai cu privire la bunurile casnice, fără valoare economică, și de îmbunătățirile aduse de ei moșiei (case, plantații, vii etc.) asupra cărora aveau un drept de folosință. Ei puteau dispune doar în favoarea familiei, iar nu în favoarea unor terți.

După formarea statelor românești, au apărut primele privilegii bisericești care conțineau atât dispoziții bisericești, cât și dispoziții cu caracter juridic. La mijlocul secolului al XVII-lea au fost adoptate cele mai importante două privilegii feudale - Cartea Românească de Învățătura din anul 1646⁷ și Îndreptarea Legii sau Pravila cea Mare din anul 1652⁸. Dispozițiile acestora erau în principiu asemănătoare și prevedeau, în materie de succesiune, faptul că moștenirea putea fi transmisă fie prin testament, scris (zapis) sau oral (cu limbă de moarte), fie fără testament.

În Transilvania, în perioada voievodatului, au fost elaborate o serie de lucrări și hotărâri cu scopul de a înăspri exploatarea românilor din Transilvania. În materie succesorală, era admisă coexistența moștenirii legale cu cea testamentară, însă în condiții deosebit de aspre pentru români. Astfel, pământurile țăranilor aserviți și legați de glie care nu aveau succesori treceau în proprietatea regelui iar apoi a nobililor. Bunurile moștenite treceau asupra rudelor iar cele cumpărate puteau fi transmise altor persoane pe cale testamentară. În lipsă de moștenitori legali, iobagii puteau dispune doar de bunurile lor mobile și de jumătate din bunurile imobile achiziționate. Bunurile imobile de baștină și cealaltă jumătate din bunurile imobile achiziționate reveneau stăpânului feudal⁹. Mai târziu, în perioada 1691-1848, a fost recunoscut dreptul iobagilor de a dispune liber prin testament de bunurile lor.

Reglementări mai amănunțite despre testamente au apărut în Moldova și în Tara Românească, unde cele mai importante legiuiri au fost: Pravilniceasca Condică, Codul Calimach și Legiuirea Caragea.

Pravilniceasca Condică a intrat în vigoare în Tara Românească în anul 1775 sub domnia lui Alexandru Ipsilanti și s-a aplicat până la adoptarea Codului Caragea. În materie testamentară, Condica reglementa condițiile de valabilitate a testamentului, făcând vorbire atât despre condițiile de fond cât și despre cele de formă, precum și cazurile de nulitate a diatei. În acest sens, Condica prevedea următoarele condiții de valabilitate ale testamentului: - necesitatea semnării înscrisului de către testator, datarea acestuia, semnătura martorilor și capacitatea de a testa a autorului¹⁰.

„Adunarea” lui Andronache Donici a apărut în anul 1814 și cuprindea o serie de dispoziții legale în materie testamentară. Astfel, încă de la început, „Adunarea” definea diata, dar și codicilul, ca fiind adaosul la o dispoziție testamentară anterioară. Vârsta întocmirii diatei era prevăzută ca fiind cea de 14 ani, iar cazurile de nulitate erau clare și multiple: - lipsa mențiunii privind numele moștenitorului, incapacitatea moștenitorului, nașterea unui copil ulterior întocmirii diatei, neîndeplinirea condițiilor de formă prevăzute ad validitatem (lipsa semnăturii testatorului sau a martorilor). Tot în cuprinsul condicii se prevedea în mod expres dreptul celor condamnați la moarte de a-și întocmi un testament.

Codul Calimach (Condica Țivilă a Moldovei) a fost întocmit la inițiativa domnitorului Scarlat Calimach. Fiind influențat de legislația austriacă și de dreptul civil roman, acesta admitea testamentele verbale, sub rezerva de a fi întocmite în prezența a cinci martori de bună-credință care, la nevoie, trebuia să depună mărturie în instanță în ceea ce privește existența acestuia și discernământul testatorului. Testamentul întocmit fără martori era valabil doar dacă era scris, semnat și datat de către testator și, de asemenea, cuprindea mențiunea privind locul întocmirii sale. Testamentul scris de o altă persoană decât testatorul era valabil dacă purta semnătura autorului și a trei sau cinci martori. Dacă testatorul era neștiutor de carte, atunci lipsa semnăturii putea fi suplinită prin aplicarea unei cruci.

Codul Calimach dădea testatorului posibilitatea de a testa și în fața judecătorului, acesta fiind obligat să scrie dispozițiile testamentare în formă autentică.

Pe lângă aceste două forme de testament, cel verbal făcut în prezența martorilor și cel autentic făcut în prezența judecătorului, același Cod recunoștea și testamentul olograf, scris, datat și semnat de mâna testatorului, precum și cel mistic¹¹. Codul s-a aplicat până la 1 decembrie 1865 când a intrat în vigoare Codul Civil.

Legiuirea Caragea întocmită și publicată în anul 1818 în Tara Românească din ordinul domnitorului Ioan Gheorghe Caragea, nu recunoștea testamentul verbal, el impunând ca diata să se facă în scris și în prezența unui arhieru, a judecătorului sau a trei martori. Acest cod s-a aplicat, de asemenea, până la intrarea în vigoare a Codului Civil ca urmare a Marii Uniri.

După Marea Unire de la 1859 realizată prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, sub domnia și din dispoziția sa s-a întocmit Codul Civil de la 1865 în vigoare în principatele Moldova și Tara Românească, iar ulterior în România până în anul 2011.

Ca urmare a amplelor schimbări socio-politice intervenite la nivel național dar și internațional, întrucât nu mai răspundea noilor realități iar înțelegerea textelor sale era greoaie, în anul 2010 a fost adoptat Noul Cod Civil¹² care a intrat în vigoare la 1 octombrie 2011. Acesta este în mare parte o revizuire a vechiului Cod Civil românesc, actualizat cu aporturile doctrinare și de jurisprudență, dorindu-se a fi o îmbinare fericită între codurile francez, italian, elvețian, german și român de la 1864¹³. Noua reglementare acordă o atenție sporită instituției testamentului pe care o reglementează în mod minuțios, răspunzând astfel criticilor și sugestiilor formulate în mod constant în doctrină și jurisprudență de-a lungul timpului.

2. Natura juridică a testamentului

Testamentul a constituit obiect de preocupare permanentă a doctrinei, fiind privit fie ca inventar de bunuri dar și ca act de ultimă voință al defunctului prin care se stabilea destinația bunurilor succesoriale. Valer Moldovan definea testamentul ca fiind „o anumită specie de scrisoare” ce semnifică „exprimarea voinței din urmă a unui om asupra averii, ce va rămâne după moartea lui”, „cea mai convingătoare, mai sinceră și mai pilduitoare expresie a ceea ce omul înțelege prin proprietate și destinul ei”¹⁴.

Provenind de la latinescul testis (martor), testamentul este reglementat în Noul Cod Civil alături de donație, ca fiind actul unilateral, personal și revocabil prin care o persoană, numită testator, dispune, în una din formele cerute de lege, pentru timpul când nu va mai fi în

viață. Deși legiuitorul român limitează posibilitatea de a dispune cu titlu gratuit doar la două modalități: donația și legatul cuprins în testament, există și mijloace de a dispune mortis causa în afara testamentului¹⁵, dar cu respectarea anumitor reguli impuse de legiuitor.

Reținând criticile formulate în doctrina anterioară, legiuitorul contemporan a reușit să surprindă în dispozițiile Noului Cod Civil distincția esențială dintre legat și testament, apreciind în mod corect faptul că testamentul este doar actul de ultimă voință al testatorului care poate cuprinde în conținutul său dispoziții cu caracter patrimonial, respectiv legate. Acest fapt însă nu este obligatoriu, în sensul că testamentul poate cuprinde exclusiv dispoziții cu caracter nepatrimonial, fără ca prin aceasta să fie pus la îndoială caracterul său de act de ultimă voință. În mod înțelept, legiuitorul modern a reușit să evidențieze în cuprinsul definiției legale oferite faptul că transmisiunea bunurilor este doar facultativă și accesorie¹⁶. Susținem această afirmație raportat la conținutul art. 1034 din Noul Cod Civil care prevede că „testamentul este actul unilateral, personal și revocabil prin care o persoană, numită testator, dispune, în una dintre formele cerute de lege, pentru timpul când nu va mai fi în viață”. Legiuitorul nu face referire în nici un mod la natura sau conținutul dispozițiilor mortis causa cuprinse în testament; el nu limitează, așadar, posibilitatea testatorului de a dispune doar prin acte cu caracter patrimonial, iar ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus.

Mai mult, în cuprinsul art. 1035 din Noul Cod Civil este reglementat cuprinsul testamentului, statuându-se cu valoare de principiu faptul că „testamentul conține dispoziții referitoare la patrimoniul succesoral sau la bunurile ce fac parte din acesta, precum și la desemnarea directă sau indirectă a legatarului. **Alături de aceste dispoziții sau chiar și în lipsa unor asemenea dispoziții**, testamentul poate să conțină dispoziții referitoare la partaj, revocarea dispozițiilor testamentare anterioare, dezmoștenire, numirea de executori testamentari, sarcini impuse legatarilor sau moștenitorilor legali și alte dispoziții care produc efecte după decesul testatorului”. Față de modalitatea de exprimare a legiuitorului, care prevede în mod clar în conținutul normei juridice faptul că **alături** de dispozițiile referitoare la patrimoniul succesoral sau la bunurile ce fac parte din acesta **sau chiar și în lipsa acestora**, testamentul poate să conțină și alte dispoziții de ultimă voință, în opinia noastră nu poată fi pusă la îndoială existența testamentului chiar și în lipsa legatelor.

Concluzionând, în opinia noastră testamentul poate conține dispoziții cu caracter patrimonial (legate) **și/sau** alte dispoziții cu caracter nepatrimonial care nu au efect translativ de proprietate, fără ca prin aceasta să fie afectată valabilitatea testamentului¹⁷. Deși testamentele cuprind în mare parte numai legate, aceasta fiind doar o realitate statistică iar nu una juridică, totuși de aici nu se poate trage concluzia că testamentul ar trebui identificat cu legatul, căci pe lângă legate și dispoziții cu caracter nepatrimonial, testamentul poate conține și alte dispoziții care ar putea fi calificate drept mixte în măsura în care nu presupun decât indirect măsuri cu caracter patrimonial¹⁸.

În ceea ce privește *natura juridică* a testamentului, într-o opinie¹⁹ testamentul a fost caracterizat ca fiind un tipar juridic care consemnează o manifestare de voință exprimată sub forma unui legat, rolul său fiind doar acela de act juridic care conține legate. În cazul în care testamentul cuprinde și alte dispoziții în afara legatelor, atunci ne aflăm în prezența unei unități materiale a unui singur înscris care cuprinde două sau mai multe acte juridice deosebite: un testament alături de alte acte²⁰.

Într-o altă opinie²¹, testamentul a fost caracterizat ca fiind o formă juridică, prin intermediul căreia testatorul poate dispune prin legate de bunurile sale, dar care poate cuprinde și alte dispoziții dintre cele enumerate la art. 1035 din Noul Cod Civil. El este conceput ca un act juridic în sensul de *negotium juris*, doar ca formă de exprimare, ca formă juridică, testamentul fiind un înscris întocmit cu solemnitatea anume prevăzută de lege. De aceea, s-a apreciat că testamentul nu este un act juridic omogen, ci el constituie o simplă formă, un tipar, în care se îmbracă o pluralitate de acte juridice de sine stătătoare, fiecare cu un regim juridic propriu.²²

Se constată faptul că, deși poartă denumiri diferite, esența opiniilor este identică, în sensul că ambele ajung la concluzia că testamentul reprezintă doar suportul juridic al legatelor.

Opinia majoritară exprimată a fost în sensul că testamentul este un act juridic, adică o „manifestare de voință intervenită în scopul de a produce efecte juridice concretizate în crearea, modificarea, transmiterea sau stingerea unui raport juridic concret”²³, apreciindu-se că esența testamentului se suprapune perfect peste definiția actului juridic. Astfel, testamentul este rodul manifestării unilaterale de voință iar scopul manifestării voinței testatorului vizează producerea de efecte juridice după moartea testatorului. S-a apreciat că actul juridic este genul iar testamentul este specia²⁴, care cuprinde atât legate cu efect translativ de proprietate, cât și alte măsuri fără conținut patrimonial luate de testator. În această viziune, testamentul se prezintă ca un act juridic complex și eterogen care conține în sine mai multe acte juridice, independente ca regim juridic și finalitate²⁵.

Tot cu privire la natura juridică testamentului s-a exprimat și opinia izolată că testamentul este doar actul, înscrisul (*instrumentum*), în care se concretizează liberalitatea consimțită în vederea decesului (*negotium*), testamentul fiind așadar doar actul probator al legatului²⁶. În această opinie, testamentul este privit doar ca înscrisul constatator al legatului²⁷.

Fie că este caracterizat ca act juridic, fie că este caracterizat ca formă juridică sau ca tipar juridic, testamentul trebuie privit ca formă de exprimare a ultimei manifestări de voință a testatorului care poate cuprinde legate și/sau o serie de alte acte juridice de natură diferită, reprezentând „suportul” juridic al legatului și al celorlalte dispoziții de ultimă voință ale defunctului. Indiferent, însă, de modul de exprimare, testamentul trebuie privit atât ca *instrumentum* cât și ca *negotium*.

3. Caracterele juridice ale testamentului

Testamentul este un act juridic, întrucât el cuprinde o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice. Fiind un act juridic, el trebuie să îndeplinească condițiile de fond generale ale actului juridic precum și condițiile de formă impuse de lege. În mod particular, testamentul este un act juridic unilateral, personal, revocabil, solemn, pentru cauză de moarte. Caracterul translativ de proprietate nu se număra printre caracterele juridice ale testamentului întrucât acesta se manifestă doar în mod excepțional și doar în ceea ce privește legatele. De aceea, testamentul a fost caracterizat ca fiind un act care ocupă un loc deosebit între actele unilaterale, dat fiind că efectul translativ este excepțional și nu se înscrie printre efectele obișnuite ale actelor unilaterale²⁸.

A. Testamentul – act juridic unilateral

Testamentul nu este un contract întrucât nu presupune întâlnirea a două voințe. El emană exclusiv de la testator, reprezintă opera sa exclusivă, de aceea este imaginea perfectă a principiului autonomiei de voință. Principiul autonomiei de voință sau al libertății contractuale²⁹ presupune faptul că voința individuală creează dreptul, ea nefiind altceva decât un sinonim al libertății umane³⁰. Aceasta nu este o voință ghidată de impuls, ci este o voință rațională și conștientă în sine³¹. În drept, libertatea personală se manifestă sub forma libertății de a alege și de a decide, astfel încât libertatea voinței interne este doar o consecință a libertății contractuale. Așadar, simpla manifestare de voință a testatorului este suficientă pentru a opera transmisiunea bunurilor la moartea acestuia, acceptarea gratificatului nefăcând altceva decât să consolideze transmisiunea succesorală³².

S-a pus problema în literatura de specialitate dacă această forță a actului unilateral nu-și are rădăcinile în trecutul religios al acestui act, afirmându-se că, la fel ca în materia contractelor, teoria autonomiei de voință s-a alăturat tradiției creștine pentru a da astfel forță testamentului ca act juridic unilateral³³.

B. Testamentul – act juridic personal

Fiind un act juridic personal, testamentul nu poate fi încheiat prin reprezentare, convențională sau legală, ori cu asistarea ocrotitorului legal. Faptul că testatorul apelează la sfaturile unei alte persoane de specialitate nu este de natură să înlăture caracterul personal al testamentului atâta timp cât acesta este întocmit exclusiv de către testator și exprimă voința sa ultima, unică și reală.

În doctrină a fost exprimată ideea potrivit căreia, raportat la prevederile art. 988 din Noul Cod Civil care stipulează faptul că cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate restrânsă nu poate dispune de bunurile sale prin liberalități și cele ale art. 984 al. 2 din același Cod în conformitate cu care nu se pot face liberalități decât prin donație sau legat cuprins în testament, Noul Cod Civil nu interzice minorului să-și întocmească un testament, ci doar să dispună prin legat³⁴. În consecință, minorul poate dispune prin testament, însă doar în măsura în care se dovedește că a acționat cu discernământ iar consimțământul său nu a fost viciat și doar dacă dispozițiile sale nu au conținut patrimonial.

În doctrină s-a apreciat că din caracterul personal al testamentului ar rezulta și caracterul său individual, în sensul că el trebuie să fie opera exclusivă a autorului său, în felul acesta evitându-se posibilitatea ca testatorii să se influențeze reciproc în momentul ultimei manifestări de voință³⁵.

Legea interzice în mod expres ca două sau mai multe persoane să testeze prin același act una în favoarea celeilalte sau în favoarea unei terțe persoane³⁶, mijlocul prin care se poate realiza această posibilitate fiind testamentul reciproc. Testamentul reciproc este acel act juridic care conține manifestările de voință a două sau mai multor persoane, care testează fie una în favoarea celeilalte, fie în favoarea unui terț³⁷. Așadar, testamentul reciproc presupune exprimarea unei singure voințe a autorilor săi, să fie două testamente într-unul singur, care să

poarte două semnături și să reglementeze două succesiuni, căci ceea ce legea oprește nu este întrunirea materială, ci întrunirea juridică a două sau mai multe testamente³⁸. Prin interzicerea testamentului reciproc se împiedică posibilitatea „ca buna-credință a unuia dintre testatori să fie surprinsă ca urmare a revocării emanând ulterior de la celălalt, fără ca el să știe”³⁹, rațiunea interdicției rezultând tocmai din caracterul individual al testamentului.

C. Testamentul – act juridic revocabil

Testamentul este un act esențialmente revocabil tot timpul cât testatorul se află în viață și își păstrează capacitatea de dispoziție. Revocabilitatea este de esență testamentului, de aceea testatorul nu poate să renunțe la dreptul de a-și schimba sau revoca dispozițiile testamentare, această renunțare constituind un act (pact) asupra unei moșteniri viitoare prohibit de lege. Dreptul testatorului de a-și revoca propriul testament este unul absolut care nu poate fi îngrădit în nici un fel⁴⁰ și poate fi exercitat în mod liber și discreționar⁴¹ întrucât caracterul revocabil al testamentului este de ordine publică⁴². Pentru aceleași considerente, este inadmisibilă o acțiune în constatarea unui abuz de drept rezultat din exercitarea discreționară a dreptului de a revoca un testament⁴³. Revocarea poate fi voluntară și este rezultatul manifestării unice de voință, sau judecătorească⁴⁴, atunci când se dispune de către instanță în cazurile prevăzute de lege⁴⁵.

Abia la moartea testatorului, manifestările de ultimă voință devin definitive. Prin excepție, întrucât testamentul este un act juridic complex în cuprinsul căruia pot coexista mai multe acte juridice de natură diferită, anumite dispoziții sunt, însă, irevocabile, fără ca astfel să se deroge de la caracterul revocabil al testamentului⁴⁶. Un exemplu în acest sens este recunoașterea unui copil⁴⁷.

D. Testamentul – act juridic solemn

Ad validitatem, testamentul trebuie să îmbrace forma scrisă. Testatorul este liber să testeze în oricare dintre formele prevăzute de lege, însă întotdeauna voința sa trebuie exprimată în scris, testamentul verbal fiind considerat inexistent și pe cale de consecință imposibil de dovedit. Rațiunea formei scrise rezultă din necesitatea de a-l determina pe testator să-și precizeze în termeni clari voința, precum și din dorința legiuitorului de a împiedica interpretarea voinței testatorului în funcție de declarațiile subiective ale martorilor sau ale instanțelor judecătorești⁴⁸.

Potrivit dispozițiilor Noului Cod Civil, testamentele se împart în trei categorii - testamente ordinare, testamente privilegiate și alte forme testamentare⁴⁹.

Din categoria testamentelor ordinare fac parte - testamentul olograf și testamentul autentic⁵⁰. Se constată așadar că legiuitorul a renunțat la reglementarea legală a testamentului mistic, o formă intermediară de testament, situat între testamentul olograf și cel autentic⁵¹. Pe lângă testamentele ordinare, Codul civil reglementează și testamentele privilegiate, adică acele testamente care se încheie în împrejurări excepționale, precum și alte forme testamentare speciale pentru legatele care au obiect sume de bani depuse la instituțiile specializate, la care am putea să adăugăm dispozițiile testamentare întocmite de cetățenii români în străinătate.

Enumerarea făcută de legiuitor este una strict limitativă, astfel încât voința de a dispune mortis causa nu poate fi exprimată în afara formelor impuse în mod imperativ prin lege. Între diferitele feluri de testamente nu există o ierarhizare, ele au valoare juridică egală, fără că unele să fie mai mult sau mai puțin importante decât altele, expresie a principiului echivalenței formelor testamentare⁵².

Acest „formalism plural”, constând în pluralitatea formelor testamentare care a existat permanent în dreptul românesc, este justificat de necesitatea exprimării clare a manifestării de voință, astfel încât să nu existe dubii cu privire la intenția de a testa într-un anumit mod, precum și de faptul că testamentul implică dispoziții extrem de importante, atât cu caracter patrimonial, cât și cu caracter nepatrimonial, care îl privesc atât pe testator cât și pe succesibili; pentru aceste considerente, el nu poate fi lăsat la voia întâmplării, ci trebuie să îmbrace o formă solemnă, prescrisă de lege, prin aceasta asigurându-se certitudinea atât cu privire la conținutul dispozițiilor testamentare dar și cu privire la faptul că de cuius a conștientizat natura, însemnătatea și consecințele dispozițiilor sale.

Solemnitatea este un mijloc de protecție a consimțământului celui care se obligă, determinându-l să reflecteze și să-și clarifice intențiile înaintea exprimării voinței⁵³.

Forma solemnă nu trebuie însă confundată cu forma autentică. Potrivit art.257 din Codul civil, înscrisul autentic este acela întocmit de funcționarul public, notarul public sau alt agent instrumentator competent în formele și limitele atribuțiilor prevăzute de lege. Așadar, în lumina dispozițiilor Codului civil, înscrisul autentic este doar acela întocmit de o persoană care are calitatea specială cerută de lege, care este competent în acest sens și care îndeplinește actul în sfera și cu respectarea limitelor atribuțiilor de serviciu. Înscrisul în formă autentică conferă caracter solemn actului întrucât este prevăzut sub sancțiunea nulității absolute iar nu numai ca mijloc de dovadă cum ar fi de exemplu în cazul acceptării expresive⁵⁴, însă nu se confundă cu forma solemnă, fiind doar o formă de manifestare a acesteia. Pentru acest considerent, raportul dintre forma solemnă și cea autentică este acela de la gen la specie.

Fiind supus unui formalism strict, nerespectarea formei reglementate de lege este sancționată cu nulitatea absolută, care se supune dreptului comun, în sensul că poate fi invocată de oricine, oricând și nu poate fi confirmată. Nulitatea unei dispoziții testamentare nu atrage în mod obligatoriu nulitatea actului juridic în totalitate, ci numai a acelor măsuri contrare legii sau regulilor de conviețuire socială⁵⁵. De la regula nulității absolute a testamentului pentru nerespectarea formei impuse de lege, există însă și excepții sau atenuări. Acestea constau fie în faptul că anumite iregularități nu sunt sancționate de lege, fie în posibilitatea de a suplini sau de a repara anumite neregularități, fie în posibilitatea de a aplica teoria conversiunii formei juridice⁵⁶.

E. Testamentul – act juridic pentru cauză de moarte

Deși valabil încheiat încă de la data redactării sale, testamentul nu va produce efecte decât la moartea testatorului. Așadar, dacă în cazul donației, donatorul este lipsit de bunurile donate încă de la data încheierii contractului de donație, în cazul testamentului care cuprinde legat, transmisiunea bunurilor lăsate prin legat operează doar de la data deschiderii

moștenirii, adică de la data decesului testatorului. Testatorul rămâne proprietarul bunurilor ce formează obiectul legatelor și poate dispune în mod liber și discreționar de ele, căci legatarii nu dobândesc nici un drept asupra acestor bunuri în timpul vieții testatorului. Întrucât produce efecte mortis causa, valabilitatea testamentului se apreciază la data întocmirii sale, în timp ce valabilitatea efectelor sale se apreciază la data deschiderii moștenirii.

F. Alte caractere juridice ale testamentului

Raportat la clasificarea actelor juridice, în literatura de specialitate⁵⁷ au mai fost identificate și alte caractere juridice ale testamentului, respectiv:

- act juridic civil subiectiv, întrucât voința testatorului are un rol determinant în stabilirea conținutului acestuia;
- act juridic de dispoziție cu titlu gratuit, întrucât de esență sa sunt legatele, acte de dispoziție cu titlu gratuit mortis causa⁵⁸;
- act juridic civil principal, întrucât are o existență de sine-stătătoare, independentă;
- act juridic civil numit, întrucât este recunoscut după denumirea sub care se prezintă.

4. Proba testamentului

Principiul general este acela că cel ce face o propunere în fața judecății trebuie să o dovedească. În mod similar, cel ce invocă un testament și drepturi decurgând dintr-un testament trebuie să dovedească existența și conținutul lui în una dintre formele prevăzute de lege⁵⁹. Testamentul verbal, cunoscut și sub denumirea de testament noncupativ, este interzis, forma scrisă fiind obligatorie pentru orice tip de testament. Totuși, dacă după decesul testatorului, moștenitorii recunosc existența dispozițiilor verbale de ultimă voință, ei pot să le execute în mod valabil, operând astfel o transformare a unei obligații naturale într-una civilă⁶⁰.

Forma scrisă trebuie privită ca o condiție de existență a testamentului, *quad substantiam*, și nu doar ca o condiție ce ține de posibilitatea de probare sau de dovedire a acestuia, *quad probationem*⁶¹.

Rațiunea acestei cerințe rezidă din importanța faptului de a-l determina pe testator să-și precizeze în termeni clari voința, precum și din dorința legiuitorului de a împiedica interpretarea voinței testatorului în funcție de declarațiile subiective ale martorilor sau ale instanțelor judecătorești⁶².

Lipsa formei scrise nu poate fi suplinită prin înregistrări audio sau video iar dovada unui testament verbal nu poate fi făcută prin nici un mijloc de probă, indiferent că este vorba despre mărturisirea moștenitorilor, despre recunoașterea de către moștenitor sau legatar a sarcinii ce i s-a impus verbal de către testator, sau despre confirmarea sarcinii printr-un început de dovadă scrisă care provine de la testator dar care nu îmbracă forma impusă de lege⁶³.

În doctrină s-a lansat deseori întrebarea privitoare la soarta unui testament în cazul în care legatarul ar pretinde că este împiedicat de forța majoră sau de fapta unui terț să îl prezinte⁶⁴. S-a apreciat că în această ipoteză se disting trei situații⁶⁵ pe care instanța de judecată este datoare să le soluționeze în mod distinct⁶⁶:

- dacă legatarul susține că se află în imposibilitate de a depune un testament scris deoarece testatorul a fost împiedicat de forța majoră sau de fapta unui terț ori a fost în imposibilitate fizică de a-l redacta, atunci testamentul nu întrunește condiția legală privitoare la forma scrisă și nu poate fi dovedit cu nici un mijloc de probă⁶⁷, simpla dorință de întocmire a unui testament nefiind echivalentă cu existența acestuia;
- dacă legatarul susține că este în imposibilitate de a depune un testament scris de către testator întrucât acesta a fost distrus⁶⁸ de forța majoră (sau cazul fortuit) sau prin fapta unui terț iar testatorul a cunoscut acest lucru, atunci proba existenței testamentului este inadmisibilă deoarece situația este una clasică de revocare tacită;
- dacă legatarul susține că este în imposibilitate de a depune un testament scris de către testator pentru că acesta a fost distrus de forța majoră (sau cazul fortuit) sau prin fapta unui terț iar testatorul nu a cunoscut acest lucru ori distrugerea a intervenit după moartea sa, atunci legatarul are posibilitatea de a dovedi prin orice mijloc de probă existența și conținutul testamentului.

Așadar, legatarul care se prevalează de existența unui testament pierdut sau distrus trebuie să dovedească următoarele aspecte:

- că testamentul a existat și că a fost întocmit în forma impusă de lege⁶⁹;
- că pierderea sau distrugerea testamentului se datorează cazului fortuit, forței majore sau faptei unui terț⁷⁰;
- că testamentul a existat până la moartea testatorului său sau că acesta nu a avut cunoștință de distrugere; dacă dispariția testamentului se datorează faptei celui împotriva căruia este invocat, regularitatea acestuia este prezumată până la proba contrară⁷¹. Dacă, însă, testamentul a fost distrus de către un terț la instigarea testatorului, sau chiar personal de către testator, în ambele ipoteze într-o stare de lipsă totală de discernământ, se va admite dovedirea existenței testamentului ca și când distrugerea nu ar fi avut loc⁷²;
- că testamentul cuprindea dispoziții în favoarea celui care îl invocă.

Sanțiunea nerespectării formei scrise era prevăzută în mod expres sub imperiul vechiului Cod Civil ca fiind nulitatea absolută, nulitate care nu putea fi înlăturată prin confirmarea ulterioară a testamentului nul, chiar dacă confirmarea se făcea printr-un testament care îndeplinea condițiile de validitate prevăzute de lege⁷³. Prin noua reglementare, legiuitorul nu mai prevede expres aceasta sancțiune, testamentul verbal fiind considerat inexistent și pe cale de consecință imposibil de dovedit⁷⁴.

5. Interpretarea testamentului

Testamentul este un act solemn, a cărui valabilitate și existență depind de respectarea condițiilor de formă prevăzute ad validitatem. Dacă la exterior testamentul trebuie să îmbrace forma impusă ad validitatem, legea nu impune ca în cuprinsul său voința testamentară să fie exprimată în termeni sacramentali. Testatorul este liber să se exprime așa cum dorește și cum

poate, raportat la cunoștințele și nivelul său intelectual. Pentru aceste considerente nu puține sunt situațiile în care voința testatorului nu este exprimată în termeni suficient de clari, motiv pentru care planează dubiul asupra intenției sale reale. Aici intervine posibilitatea de interpretare a judecătorului, pentru a stabili adevărata intenție a testatorului și sensul clauzelor îndoielnice. În opera sa de interpretare, judecătorul trebuie să se supună regulilor speciale de interpretare a contractelor, prevăzute de art.1039 din Codul civil, potrivit cărora interpretarea dispozițiilor testamentare trebuie să se facă în sensul în care acestea să producă efecte și în favoarea celui care se obligă. Potrivit art. 269 al. 1 din Noul Cod Civil, în caz de îndoială, clauza se interpretează în favoarea moștenitorilor legali, căci aceștia sunt cei care datorează plata legatelor, iar nu legatarii. În motivarea acestei soluții s-a afirmat că moștenirea testamentară fiind excepția, cel ce uzează de ea trebuie să o facă într-un mod neechivoc și clar⁷⁵.

Noul Cod civil consacră în mod expres regula potrivit căreia elementele extrinseci înscrisului testamentar pot fi folosite numai în măsura în care se sprijină pe cele intrinseci, și doar în măsura în care intenția testatorului nu rezultă în mod neîndoielnic din conținutul testamentului.

În jurisprudență s-a manifestat o tendință accentuată de a da valență voinței reale a testatorului, în detrimentul voinței declarate și sensului literal al termenilor, reafirmând încă o dată principiul voinței reale, consacrat în materie liberală⁷⁶. Plecând de la acest principiu, judecătorii caută să interpreteze testamentele într-o manieră din care să rezulte un sens rezonabil, iar în cadrul acestei operațiuni puterea lor este suverană⁷⁷. Concluzia generală desprinsă din practica instanțelor de judecată este aceea că acestea au tendința mai degrabă să valideze un testament decât să-l anuleze, în opera lor de interpretare ei bazându-se nu numai pe elemente intrinseci, dar și pe elemente exterioare, extrinseci actului, dar din care să rezulte în mod neîndoielnic voința autorului, fără a substitui voința lor arbitrală voinței reale a testatorului. Aceste elemente extrinseci pot consta în alte înscrisuri care emană de la testator dar care nu îmbracă forma testamentară, sau orice alte împrejurări ale cauzei. Toate pot servi însă doar la interpretarea cuprinsului testamentului, iar nu la înlăturarea dispozițiilor clare și neîndoielnice ale acestuia⁷⁸.

Voința care se caută este aceea de la data întocmirii testamentului, iar nu cea din momentul morții⁷⁹.

În concluzie, reiterând cele spuse de Troplong, „testamentul este consecința și complementul dreptului de proprietate. Un popor nu este cu adevărat liber, dacă nu are dreptul de a testa; libertatea testamentului este cea mai mare dovadă a libertății sale civile. Cine este acela care ar putea să nu respecte ultimele cuvinte ale unui muribund? Voința omului, idealizată prin moarte, este una din cele mai mari puteri din lume”.

---

* Conferențiar, Facultatea de Drept a Universității Transilvania, Brașov; ioanan1977@yahoo.com.

** Asistent, Facultatea de Drept a Universității Transilvania, Brașov; dianamerticaru@yahoo.com.

¹ M. Eliescu – „Curs de succesiuni”, Ed.Humanitas, Bucuresti, 1997, pag.13

- ² N. At. Popovici – „Despre organizarea succesiunilor in genere în dreptul roman și în dreptul român”, Imprimeria Statului, București, 1874, pag. 10
- ³ „Nemo enim idem ex parte testatus et ex parte intestatus decedere potest” – „Instituțiile lui Iustinian” în V. Hanga – „Principiile dreptului privat român”, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1989, pag. 122
- ⁴ E. Cernea, E. Molcut – „Istoria statului și dreptului românesc”, Casa de editură și presa Șansa SRL, București, 1996, pag. 25
- ⁵ M. D. Bocșan – „Testamentul. Evoluția succesiunii testamentare în dreptul roman”, Ed. Lumina Lex, București, 2000, pag. 131
- ⁶ M. Guțan – „Istoria dreptului românesc”, Ed. Hamangiu, București, 2008, pag. 105
- ⁷ Titlul complet al legiurii este „Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudețe” sau „Pravila lui Vasile Lupu”
- ⁸ Titlul complet al legiurii este „Îndireptarea legiei cu Dumnezeu care are toată judecata arhieresca și împăratésca de toate vinele preoțești și mirenești”
- ⁹ M. Guțan – op cit, pag. 130
- ¹⁰ S. Cercel, G. Dănișor, D.C. Dănișor, M. Istrătoaie, R. Nițoiu, M.M. Soreață, C. Stanciu – „Drept civil: teoria generală a actelor cu titlu gratuit”, București, Ed. All Beck, 2005, pag. 399
- ¹¹ D. Alexandresco – „Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine”, tomul IV, partea 1, București, Ed. Atelierele grafice Socec & Co Societate anonima, 1914, pag. 23
- ¹² Prin Legea nr. 287/2009 publicată în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009
- ¹³ M. D. Bob – „Probleme de moșteniri în vechiul și în noul Cod Civil”, Ed. Universul Juridic, București, 2012, pag. 30
- ¹⁴ Uniunea Națională a Notarilor Publici din România - „Testamente – antologie de Georgeta Filitti” , Ed. Notarom, București, 2007, pag. 19
- ¹⁵ Avem în vedere în acest sens testamentul sumelor și valorilor depozitate sau clauza de preciput
- ¹⁶ Pentru opinia contrară potrivit căreia nu poate exista în sensul propriu al noțiunii, ci doar prin extensie, testament care să nu conțină legate, căci dispozițiile cu caracter extrapatrimonial folosesc testamentul ca suport, fără ca prin aceasta ele să dobândească o natură testamentară, a se vedea D. Chirică – „Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile”, Ed. C. H. Beck, București, 2014, pag. 240-241
- ¹⁷ În același sens a se vedea C.A Angers, 15 avr.1991, Juris-Data n° 043253 în D. Chirică - op cit., pag. 241, F. Terre, Y. Lequette - - „Droit civil. Les successions. Les libéralités”, Ed. Dalloz, Paris, 1997, pag. 273
- ¹⁸ B. Dauchez – „La propriété littéraire et artistique et les successions testamentaires”, Ed. Defrénois, 2001, pag. 1159
- ¹⁹ M. Eliescu - „Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR”, Ed. Academiei RSR, București, 1966, pag. 194; Fr. Deak – „Tratat de drept succesoral”, Ed. Universul Juridic, București, 2002, pag. 158; M. D. Bob – op cit, pag. 125
- ²⁰ M. Eliescu – „Curs de succesiuni”, op cit., pag. 188
- ²¹ R. Petrescu – „Drept succesoral. Moștenirea. Devoluția și împărțeala”, Ed. Oscar Print, București, 1997, pag. 141; D. C. Florescu – „Drept succesoral în Noul Cod Civil”, Ed. Universul Juridic, București, 2013, pag. 66; L. Stănculescu – „Curs de drept civil. Succesiuni”, Ed. Hamangiu, București, 2012, pag. 90
- ²² C. Turianu- „Curs de drept civil. Dreptul de moștenire”, Ed. Fundației România de Mâine, București, 2000, pag. 58
- ²³ I. Dogaru – „Drept civil român. Tratat”, Ed Themis, Craiova, 2000, pag. 185
- ²⁴ I. Dogaru – „Drept civil. Teoria generală a actelor cu titlu gratuit”, Ed. All Beck, București, 2005, pag. 432
- ²⁵ M. Popa – „Drept civil. Succesiuni”, Ed. Oscar Print, 1995, pag. 68

- ²⁶ O. Căpățână – „Titlul gratuit în actele juridice”, Ed. Rosseti, București, 2003, pag. 29; legat de acesta teorie, se remarcă faptul că și în literatura franceză mai veche regăsim această idee a interpretării testamentului atât ca instrumentum cât și ca negotium – a se vedea D. Guevel – „ Successions. Liberalités”, Ed. Armand Colin, 2008, pag. 214
- ²⁷ Aceasta opinie nu poate fi primită întrucât ignoră faptul că scopul testamentului este acela de a produce efecte juridice, acestea nefiind condiționate de un conținut patrimonial
- ²⁸ M. Avram – „Actul unilateral în dreptul privat”, Ed. Hamangiu, București, 2006, pag. 198
- ²⁹ Curtea Constituțională, prin dec.nr.365 din 5 iulie 2005 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 38 din Legea nr. 53/2003 - Codul muncii, publicată în M. Of. nr. 825/13 sept. 2005, oferă și ea o definiție a libertății contractuale în sensul următor: „libertatea contractuală este posibilitatea recunoscută oricărui subiect de drept de a încheia un contract, în înțelesul de mutuu consensus, de produs al manifestării sale de voință convergentă cu a celeilalte sau celorlalte părți, de a stabili conținutul acestuia și de a-i determina obiectul, dobândind drepturi și asumându-și obligații a căror respectare este obligatorie pentru părțile contractante”.
- ³⁰ I. Reghini, S. Diaconescu, P. Vasilescu – „Introducere în dreptul civil”, Ed. Hamangiu, București, 2013, pag.433
- ³¹ M. Djuvara – „Teoria generală a Dreptului. Drept Rațional, izvoare și Drept pozitiv”, Ed. ALL, București, 1995, pag. 89
- ³² O. Căpățână – op cit, pag. 32
- ³³ D. Guével – „ Successions. Libéralités”, op cit, pag. 215
- ³⁴ D. Negrilă – Testamentul în noul Cod civil, Ed. Universul Juridic, București, 2013, pag. 33
- ³⁵ M. Albaladejo – „Curso de derecho civil. V. Derecho de sucesiones”, Ed. Edisofer, Madrid, 2008, pag. 212
- ³⁶ Deși legiuitorul român interzice sub sancțiunea nulității testamentul reciproc, totuși există legislații care recunosc valabilitatea acestuia. Astfel, în dreptul austriac, soții sau chiar logodnicii, cu rezerva încheierii ulterioare a căsătoriei, se pot institui reciproc moștenitori sau pot testa prin același act în favoarea unui terț. Aceleași dispoziții se regăsesc și în legea succesorală germană care recunoaște valabilitatea testamentului reciproc încheiat chiar între soții sau partenerii de viață de același sex. Acesta poate fi încheiat în formă autentică sau olografă, caz în care este valabil chiar dacă este redactat de unul dintre soți sau parteneri și semnat de către celalalt. Dacă a fost demarată procedura de divorț, atunci testamentul comun va fi revocat în întregime ex lege. O formă specială de testament este testamentul berlinez prin care soții se declară reciproc moștenitori dar stipulează de asemenea că, după moartea soțului supraviețuitor, averea reunită va reveni copilului comun. Față de aceste prevederi internaționale în literatura de specialitate s-a exprimat opinia potrivit căreia „așa cum caracterul irevocabil al donației nu este afectat de revocabilitatea *ad nutum* a donațiilor între soți în timpul căsătoriei, tot așa putem accepta în peisajul juridic românesc un testament reciproc (conjunct) sau comun (ca în dreptul german) dar care să poată fi revocat unilateral de oricare dintre soți, eventual cu obligația notificării actului de revocare către celalalt soț” – a se vedea I. Popa – „Drept civil. Moșteniri și liberalități”, Ed. Universul Juridic, București, 2013, pag. 293
- ³⁷ Noul Cod Civil a abandonat denumirea de testament conjunctiv pe care a înlocuit-o cu cea de testament reciproc, Doctrina a criticat alegerea legiuitorului modern, apreciind că nici una dintre aceste noțiuni nu conturează conținutul testamentului. Astfel, s-a apreciat că testamentul reciproc acoperă doar ipoteza testamentului prin care două persoane dispun prin același act una în favoarea celeilalte, în timp ce testamentul conjunctiv reglementează ipoteza în care două persoane dispun prin același act în favoarea unui terț, opinându-se în final că denumirea cea mai potrivită ar fi fost „interdicția actului separat” – a se vedea I. Genoiu – „Dreptul la moștenire în Noul Cod Civil”, Ed. C.H. Beck, București, 2012, pag. 155

- ³⁸ D. Alexandresco – op cit, pag. 10; practica judiciară s-a exprimat în același sens, apreciind că actul încheiat de cei doi foști soți, prin care se obligă fiecare, ca la decesul unuia, celălalt să-l moștenească, este nul, reprezentând un testament conjunctiv – a se vedea C. de Apel București, secț. a III-a civ., min. și fam., dec. nr. 524/A din 26 octombrie 2009 vizualizată pe adresa <http://legeaz.net/spete-civil/testament-conjunctiv-nulitate524-2009> la data de 11.08.2014
- ³⁹ F. Terré, Y. Lequette – op cit., pag. 247
- ⁴⁰ Al. Bacaci, Gh. Comăniță – „Drept civil. Succesiunile”, Ed. Universul Juridic, București, 2013, pag. 74
- ⁴¹ Cass. 1re civ., 30.nov. 2004, N° de pourvoi: 02-20883 în Bulletin 2004 I N° 297 pag. 249, vizualizată pe adresa <http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000007047336&fastReqId=960599410&fastPos=1> la data de 17.09.2014
- ⁴² M. Eliescu – „Curs de succesiuni”, op cit., pag. 264
- ⁴³ Rappr. Civ. 1, 30.nov. 2004, nr. 02-20883, Bul. Civ. I, nr. 297 în Fr. Zenati-Castaing, T. Revot - „Cours de droit civil. Successions”, Ed. Puf Droit, 2012, pag. 63
- ⁴⁴ Ne alăturăm opiniei exprimate în doctrină în sensul că revocarea este atributul exclusiv al testatorului și, în consecință, instanța de judecată ar putea, în cazurile prevăzute de lege, doar să constate ineficacitatea legatului, iar nu să revoce testamentul
- ⁴⁵ Cu privire la revocarea legatelor a se vedea I. Genoiu - „Revocarea legatelor în Noul Cod Civil”, în Analele Universității „Constantin Brâncuși”, Târgu-Jiu, Seria Științe Juridice, nr. 2/2011, pag. 95-120
- ⁴⁶ C. S. Rîcu, G. C. Frențiu, D. Zeca, D. M. Cigan, T. V. Rădulescu, C.T.Ungureanu, G. Răducan, Gh. Durac, D. Călin, I. Ninu, Al. Bleoancă – „Noul Cod Civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență”, vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2012, pag. 149
- ⁴⁷ În doctrină s-a afirmat că recunoașterea unui copil nu reprezintă o excepție veritabilă de la caracterul irevocabil al testamentului ci chiar o întărire și o reconfirmare a acestui caracter. Acest aspect rezultă din formularea legiuitorului, care pentru a nu da nici o posibilitate de revenire asupra recunoașterii de filiație, a adăugat în textul de lege mențiunea „chiar dacă a fost făcută prin testament”, fapt ce vine să confirme încă o dată, de fapt, revocabilitatea testamentului – a se vedea D. Negrilă – op cit., pag. 37
- ⁴⁸ F. Terré, Y. Lequette – op cit., pag. 293
- ⁴⁹ Legislația spaniolă, de exemplu, definește în mod similar testamentul în cuprinsul art. 667 din Codul civil, ca fiind actul prin care o persoană dispune de bunurile sale, în tot sau în parte, pentru timpul când nu va mai fi în viață. În dreptul spaniol, însă, sunt reglementate două forme de testamente - testamentele comune și testamentele speciale. Testamentele comune sunt de trei tipuri - testamentul închis, testamentul deschis și testamentul olograf. Primele dintre ele presupun atât o formă ordinară cât și forme excepționale pentru cele întocmite în situații deosebite. Pe lângă testamentele comune există și testamentele speciale - testamentul maritim, testamentul militarilor și testamentul întocmit într-o țară străină.
- ⁵⁰ Dacă inițial competența de autentificare a aparținut judecătoriei, ca urmare a modificărilor legislative succesive, aceasta a trecut în competența de drept comun a notarilor publici. Competența de autentificare a notarilor este una generală și absolută pe teritoriul țării, astfel încât orice notar din țară este competent să autentifice un testament. Cu privire la procedura de autentificare, aceasta este reglementată de Legea 36/1995 a Notarilor Publici care se completează cu dispozițiile art.1044-1045 din Noul Cod Civil.
- ⁵¹ Fr. Deak – op cit, pag. 197
- ⁵² D. C. Florescu – op cit., pag 80
- ⁵³ F. Terré, Y. Lequette - -op cit., pag. 292

- ⁵⁴ M. Ionescu – „Înscrisul autentic în reglementarea noilor coduri, civil și de procedură civilă”, în „Buletinul Notarilor Publici” nr. 52010, Ed. Notarom, București, 2010, pag. 4
- ⁵⁵ R. Petrescu – op cit, pag. 142
- ⁵⁶ M. Grimaldi – „Droit civil. Successions”, Ed. Litec. Paris, 2001, pag. 296; Fr. Deak – op cit – pag. 179; D. C. Florescu – op cit, pag. 77-78; pentru aspecte legate de conversiunea actului juridic a se vedea I. Reghini – „Conversiunea actului juridic – o posibilă consecință a nulității”, Rev. Jurisprudentia nr. 4/2009 sau C. Paziuc – „Probleme teoretice și practice privind conversiunea actului juridic civil”, în „Revista Română de Drept Privat” nr.4/2011
- ⁵⁷ S. Cercel, G. Dănișor, D.C. Dănișor, M. Istrătoaie, R. Nițoiu, M.M. Soreață, C. Stanciu – op cit, pag. 446-447
- ⁵⁸ D. Chirică – op cit., pag. 242-243 – opinia este exprimată în considerarea faptului că testamentul este un act care nu poate exista în afara legatului
- ⁵⁹ A se vedea art. 1037 din Noul Cod Civil
- ⁶⁰ Ph. Malaurie, L. Aynes – „Les successions. Les liberalités”, 4eme edition, ed. Defrenois, 2010, pag. 252 (pentru opinia contrară a se vedea C. Hamangiu, I. Rosetti – Bălănescu, Al. Băicoianu – „Tratat de drept civil român”, vol. III, Ed. All Beck, București, 1999, pag. 510)
- ⁶¹ S. Ferre-Andre, St. Berre – „Successions et liberalités”, Ed. Dalloz, 2012, pag. 183
- ⁶² F. Terre, Y. Lequette – op cit., pag. 293
- ⁶³ M. B. Cantacuzino – „Elementele dreptului civil”, Ed. All Educational S.A, București, 1998, pag. 336
- ⁶⁴ Problema dovedirii testamentului în cazul pierderii sau distrugerii sale se poate pune doar în ipoteza testamentului olograf, doar acesta putând fi întocmit într-un singur exemplar
- ⁶⁵ L. Stănculescu – op cit, pag. 96
- ⁶⁶ În ipoteza în care nu poate fi prezentat un testament scris, notarul public nu are posibilitatea de a dezbate moștenirea, singura posibilitatea a celui care invocă un astfel de testament fiind aceea de a se adresa instanței de judecată
- ⁶⁷ I. Genoiu – „Formele testamentului în Noul Cod Civil”, în Revista „Dreptul” nr.12/2011, pag. 35
- ⁶⁸ Noțiunea de dispariție utilizată în cuprinsul art. 1037 din Noul Cod Civil trebuie înțeleasă atât ca pierdere materială a înscrisului constatator cu consecința încetării existenței sale, cât și ca distrugere sau degradare a acestuia în asemenea măsură încât, deși există în continuare, el nu mai poate face dovada conținutului său
- ⁶⁹ Cu privire la sarcina legatarului de a dovedi că testamentul a fost întocmit în forma cerută de lege, nu există un punct de vedere unitar, unii autori susținând că regularitatea testamentului se prezumă, astfel încât legatarul este scutit de sarcina probei
- ⁷⁰ Pierderea testamentului de către avocatul părții interesate nu reprezintă caz fortuit și nu se admite dovedirea acestuia cu o copie certificată conform cu originalul – a se vedea Cass. 1re civ. , 12 nov. 2009, n° 08-17.791 et n° 08-18.898 disponibilă online pe adresa http://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/premiere_chambre_civile_568/1115_12_14252.html la data de 26.09.2014
- ⁷¹ V. Pasca, C. Rosu – „Acte juridice mortis causa întocmite ori atestate de către avocat”, în Revista „Dreptul” nr.5/2001, pag. 82-87; în același sens, Trib. Suprem, sect. civ, dec. nr. 237/1978 în V. Terzea – op cit., pag. 947; Cass. Civ. 1re, 12. Nov. 2009, 08-17791, Bull. Civ. I, Cass. Civ. 1re, 13. Dec 2005, Bull. Civ. I în Ph. Malaurie, L. Aynes - „Les successions. Les libéralités”, op cit, pag. 253
- ⁷² B. Ionescu – „Considerații teoretice și practice asupra reconstituirii testamentului pierdut”, în „Revista Română de Drept Privat” nr. 4/2008, pag. 88
- ⁷³ C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu – op cit, pag. 510; Fr. Deak – op cit, pag. 176

⁷⁴ Prin excepție, există și sisteme de drept care autorizează testamentul verbal. În acest sens, dreptul austriac recunoaște testamentul verbal dacă este făcut în prezența a trei martori, care, în ipoteza contestării testamentului după deschiderea succesiunii, trebuie să-l confirme sub prestare de jurământ a se vedea art. 584 Codul Civil Austriac. Dacă declarațiile acestora sunt contradictorii, testamentul va fi invalidat - a se vedea D. Hayton – “European Succession Laws”, Ed. Jordans, Bristol, 2002, pag. 28. Acest tip de testament este admis și în legislația elvețiană, însă doar dacă anumite împrejurări excepționale, respectiv pericolul de moarte iminentă, de epidemie sau de război, îl împiedică pe testator să recurgă la altă formă de testament. Valabilitatea acestui tip de testament este condiționată de declararea ultimei manifestări de voință simultan în fața a doi martori pe care testatorul îi însărcinează cu redactarea ulterioară a testamentului în formă scrisă – a se vedea art. 506-508 Codul Civil Elvețian.

⁷⁵ Al. Bacaci, Gh. Comăniță - op cit., pag. 76

⁷⁶ Neconcordanțele dintre voința internă, reală, și cea exteriorizată nu contravin formării valabile a actului juridic. Cu toate acestea, voința declarată este singura care produce efecte, aceasta fiind opozabilă terților. Cu privire la ipoteza voință reală versus voință declarată, în doctrină s-au conturat două curente: unul care tinde să dea valență voinței reale în scopul asigurării siguranței circuitului civil, și unul care tinde să dea valență voinței declarate cu scopul de a asigura securitatea dinamică a raporturilor contractuale – a se vedea în acest sens Ghe. Beleiu - „Drept civil român”, Ed. Universul Juridic, București, 2004, pag. 148. Doctrina românească majoritară opinează în sensul că prin noile dispoziții legale, legiuitorul a adoptat concepția subiectivă privitoare la voință. Pentru opinia potrivit căreia Codul Civil îmbină cele două concepții, subiectivă și obiectivă, a se vedea I. Reghini, S. Diaconescu, P. Vasilescu – „Introducere în dreptul civil”, Ed. Hamangiu, București, 2013, pag. 485-486

⁷⁷ G. L. Nouel – „Testaments et donations”, Ed. Delmas, Paris, 1992, pag. 48

⁷⁸ M. Eliescu – „Curs de succesiuni”, op cit, pag. 189

⁷⁹ M. Albaladejo – op cit, pag. 348